

Popüler Dil Tartışmalarına Dil İlişkileri Açısından Bakış

Nurettin DEMİR*

Giriş

Aslında epeyce geriye giden Türk dil ilişkileri tarihi ve bu sırada ortaya çıkan sonuçlar hakkındaki tartışmalar, günümüzde daha da artmıştır. Öyle ki, Türkçe hakkında, önemli bir bölümü bilimsel endişe taşımayan, uzmanlık derecesinde bir dil eğitimi almamış kişilerce yapılan yayınların bazıları “çok satılan” kitaplar arasında yer almakta, baskı üstüne baskı yapmaktadırlar. Bu aynı zamanda, dile karşı olan ilginin de genel bir göstergesi durumundadır ve doğaldır. Çünkü insan oğlunun sahip olduğu en önemli becerilerden biri olan dil, her dönemde ilgi çekici olmuştur.

Popüler yayınlardaki tartışmaların farklı neden ve amaçları vardır; konuları da ilk bakışta görüldüğünden çok daha geniştir. Gene de *söyleyiş ve yazım yanlışları, anlatım yanlışları, başka dillerden alınmış kelimelerin yanlış kullanımı, dil kirlenmesi, dilde yozlaşma, etimoloji, dil eğitimi, yabancı dilde eğitim* vb. tartışma konularının başında gelmektedir. Bu konular çoğunlukla iç içe geçmiş durumdadırlar. Söyleyiş yanlışlarından standart dışı söyleyişler, yazım yanlışlarından standart imlaya uymayan yazımlar, noktalama işaretlerinin yanlış kullanımı, iletişimi aksatabilecek eksiklikler, hatalar vb. anlaşılmaktadır. Dil kirlenmesi ve dilde yozlaşmayla ise yabancı dillerden başta yeni, ama zaman zaman eski alıntılarının yaygın kullanımı yanında, konuşmada veya yazıda standart olmayan biçimlere yer verilmesi de kastedilmektedir. Etimoloji ve dil eğitimi, yabancı dilde eğitim gibi alanlarda ise, bunlara bağlı çeşitli sorunlar ele alınmaktadır. Tartışmalara katılanlar genel olarak kendi içlerinde de çok farklı yaklaşımlar sergilerler. Ancak karşı karşıya gelinen yeni gelişmelerin nedenlerini çözümlenmeye ve anlamaya çalışmaktan çok, belli önyargılar çerçevesinde "doğru" kabul edilen biçimlerdeki değişimleri, dil yanlışlarını, yabancı dillerin etkisini engellemeye çalışmak bunların ortak yönleridir. Yabancı öğeler açısından bakınca batı dillerinden gelen yeni alıntılara karşı ortak bir tavır olduğunu söyleyebiliriz. Arapça ve Farsça kökenli olup daha önceki tarihlerde Türkçeye giren kelimelere karşı tutumda ise dil dışı endişelerin de önemli bir katkıda bulunduğu büyük bir kargaşa vardır. Bir gruba

* Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bağlıca/ANKARA.

göre bunlar Türkçeden derhal atılmalı, bir gruba göreyse atılmaları, dilde bir fakirliğe sebep olacağı için korunmalıdırlar. Dille ilgili tartışmalarda konunun kuramsal yanı, Türkiye’de dil hakkındaki bilimsel araştırmalarda da görüldüğü gibi, göz ardı edilmektedir. Bu arada kendi dilimizi savunurken çok sayıda, başka diller hakkında neredeyse ırkçılığa varan önyargılarla da karşı karşıya geliriz (örnek olarak bkz. Özakıncı 2001: 217, 263, 267, Taşer 2000: 284). Gene dil dışı tavırlardan kaynaklanan önyargıları kimi bilimsel veya sözde bilimsel çalışmalarda da buluruz.

Elbette amatörce dille uğraşan ve yayınları yoluyla görüşlerini başkalarıyla paylaşan insanlardan, tartışmalara kuramsal bir katkıda bulunmalarını bekleyemeyiz. Ancak bilimsel yayınların da bu yönde önemli bir katkısının olduğunu söyleyemeyiz.

Ben bu çalışmamda, güncel tartışmalara da çok önemli katkılar sağlayacağını düşündüğüm bir kuramı özet olarak tanıtmaya çalışacağım. Tanıtacağım model, Mainz Üniversitesi, Türkoloji ordinaryüsü, Prof. Dr. Dr. h. c. Lars Johanson tarafından, Türkçeden hareketle geliştirilmiş, ancak başka dillerdeki benzer durumların açıklanması için de kullanılan kopyalama modelidir. Günümüz dilbilimi ile geleneksel Türkolojiyi en iyi birleştiren bilim adamlarının başında gelen L. Johanson, Türkçede aspekt, fonoloji vd. konularda da çok önemli kuramsal yeniliklere imza atmış bir bilim adamıdır. Hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenler, geçen yıl yayınlamış olduğumuz armağan kitaba bakabilirler (bkz. Demir/Turan 2002).

Dil İlişkileri

Herhangi bir şekilde karşı karşıya gelen dillerin, birbirlerini etkilediği herkesin kolayca gözlemleyebileceği bir husustur ve dilbiliminin uzun zamandır üzerinde yoğun tartışmalar yapılmış konularından birisi durumundadır. İlişki sonucunda neler değişebilir, etki hangi dereceye ulaşabilir, ilişkiye bağlı değişimleri neler teşvik eder, neler engeller? Bu ve benzeri sorulara cevap bulmak için yapılan araştırmalarda kullanılan kuramlar ve bu kuramlar çerçevesinde geliştirilen terimlerin hepsi üzerinde, bu kısa çalışma çerçevesinde durmamız mümkün değildir. Konuya ilgi duyanlar (Bechert/Wildgen 1991: 2-5’e ve kısa bir Türkçe özeti için de Menz 2003’e bakabilirler. Dil ilişkileriyle ilgili çalışmalarda kullanılan *kod kaydırımı*, *alıntı*, *ödüncleme*, *dönüşümlü kod kullanımı* ve *girişim* terimlerinin, batı dillerindeki karşılıkları - aynı zamanda Türkçeleri de - dil ilişkilerine bağlı kimi gelişmeleri sık sık

sebepsiz yere tesir altında bırakan kafa karıştırıcı bir mecaz kullanımı çağrışırlar. Örnek olarak “ödünçleme”yi verecek olursak, bu terim daha işin başında yanlış anlamalara götürür. Dil ilişkilerinde hiç bir şey gerçekten “ödünç alınmış” olmaz, “verici dil”in hiç bir şeyi elinden alınmaz ve “alıcı dil” “verici dil”dekiyle aynı olabilecek hiç bir şeyi almaz. Johanson diğer terimlerle ilgili çekincelerini de temellendirmiş, yukarıdaki terimler yerine dil gerçeğini daha iyi yansıtan *kopyalama* terimini önermiştir. Johanson, 1992 yılında yayınladığı *Strukturelle Faktoren in türkischen Sprachkontakten* (Stuttgart) adlı kitabında (İngilizcesi: "*Structural factors in Turkic language contacts*, London: Curzon, 2001, Türkçesi: *Türk Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*, baskıda) ve bazı makalelerinde kopyalama kuramının çerçevesini çizmiş ve uygulamıştır. Modelin bugün epeyce yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Bu modeli temel alan ve Türk dünyasının çeşitli bölgelerindeki dil ilişkileri süreçlerini araştıran önemli çalışmalar da yapılmıştır. Örnek olarak Menz 1999, Kıral 2000, Csató 1999, 2000’yi verebiliriz. Ama, daha önce de denildiği gibi, bu model, başka dillerdeki benzer durumlar için de kullanılmaktadır (örn. olarak bkz. Skaaden 1999)

Johanson’un kopyalama modeli, çalışmaları içerisinde en fazla ilgi görenlerden birisidir. Adı geçen kitaplarda ayrıntılı olarak tanıttığı *kod kopyalama* modeli, herhangi bir dil etkileşmesinde, sosyal olarak üstün durumdaki bir dilin, yani baskın kodun öğelerinin sosyal olarak zayıf durumdaki dilin cümlesi çerçevesine, yani zayıf koda kopyalanması esasına dayanır. Buna göre burada kopyalanan unsurların, ‘verici dil’e ait unsurların ‘alıcı dil’e eklenmesinden çok, alıcı sisteminde benzerlerinin ortaya çıkmasına örnek oluşturması söz konusudur ve bu yüzden burada ödünçlemeden söz edilemez. Kopyalanan unsurlar alıcı dilin sistemine uymak için belli süreçlerden geçerler. Uyarılama süreci, verici dilde mevcut olmakla birlikte alıcı dilde gereksiz olan ses, biçim, sözdizimi gibi dilbilgisel özelliklerin atılması, buna karşılık alıcı dilde gerekli eklemelerin yapılması şeklinde ortaya çıkar. Sonuç olarak kopya, alındığı dilde kullanılabilir hale getirilmiş olur. Ortaya çıkan son biçim asıla yakın benzerlikten önemli değişimlere ve yaratıcı şekil değiştirmeye kadar uzanabilir. Böylece kopyalar, baskın bir dile ait olarak görülmekten de çıkarlar. Bu arada kopya, verici dilin sistemine değil, alıcı dilin sistemine ait olduğu için kopya ile orijinal arasında her zaman ufak tefek farkların var olduğu da kabul edilir.

Johanson'un modelinde, *genel ve seçilmiş kopyalar* olmak üzere iki farklı kopya türünün varlığından hareket edilir. Birincisinden, bir dile ait bir unsuru “blok” olarak bütün yönleriyle başka bir dile kopyalama, ikincisinden ise malzeme, anlam, bağlanma veya sıklık gibi yapı özelliklerinden bir veya birden fazlasının kopyalanması anlaşılır. Bunun yanında, daha çok genel kopyaların seçilmiş kopyaları da beraberinde getirmesi sonucu ortaya çıkan *karışık kopyalar* da vardır.

Genel kopyalarda malzeme yapısı da birlikte kopyalanan orijinal, morfemik açıdan basit veya karmaşık, bağımsız veya bağımlı olabilir; bir veya daha fazla kelimeyi içine alabilir. Mesela *gidişat* kelimesindeki *-at* eki bağımlıdır; buna karşılık *fakat* kelimesi bağımsızdır; *market* bir kelimedenden, *süper market* iki kelimedenden oluşan kopyalardır.

Seçilmiş kopyalarda, B bloklarının sadece belli yapı özellikleri örnek alınır ve A birliklerine kopyalanır. Bunun sonucunda ses, anlam, sözdizimi ve sıklık etkisi gibi tesirler ortaya çıkar: Bu kopyalara çok sayıda örnek verebiliriz: *öngörmek* (< Fransızca *prevoir*), (*eğlence*) *yıldız(ı)* (< İng. *star*) kelimelerindeki malzeme Türkçedir, fakat kazandıkları yeni anlam yabancı etki sonucu ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde *Ne içersiniz*, yerine *Ne alırsınız*, *Park etmeyiniz* yerine *Park yapmayınız* biçimleri, *zirve toplantısı* (< İng. *summit conference*), *kamuoyu* (< Osm. *efkâr-ı 'umu:miye* < Fran. *opinion publique*) da batı dillerinden yapılmış anlam kopyası örnekleridir.

Karışık kopyalar ise en azından bir genel kopya içeren birleşme kopyalarından oluşur. Hint-Avrupa tipi bağımlı cümle kalıbında kurulan *Anladım ki gelmez* cümlesini buraya örnek olarak verebiliriz. Bu cümlede hem birleşme kalıbı, hem de *ki* bağlacı kopyalanmıştır.

Her üç kopyalama türü için de çok sayıda örnek vardır. Bu ilişkinin sonuçları örnekleriyle birlikte çeşitli araştırmalarda gösterilmiştir.

Johanson, dil ilişkilerinde, dillerdeki belli yapıların doğal olarak çekici olabileceğini, yani dillerde insan dilindeki doğal gelişmelere uygun yapıların bulunabileceğini ve Türkçenin bu tür çekici özelliklerin önemli bir bölümüne sahip olduğunu örnekleriyle gösterir. Bunun yanında dil ilişkilerinde *sosyal etkenlerin*, etkinin yön, tür, derece ve yoğunluk oranını önemli ölçüde etkilemiş olduklarını da belirtir. *İlişki bölgesinde yerleşik olmak kadar politik, ekonomik, kültürel ve sayısal üstünlük* de sosyal açıdan önemli baskınlık faktörleridir. Dil öğelerinin kopya edilmesinin arkasında, belli ki

politik-ekonomik taleplere uyum, hayranlık duyulan grupların dili kullanmadaki tavırlarının taklidi yoluyla prestij kazanma isteği gibi şuurlu veya şuursuz nedenler yattığını vurgular ve sosyal baskınlık etkenlerini de belirtir.

Türkçenin Durumu

Türkçe tarihi gelişmesi sürecinde çok geniş bir alana yayılmış, kendisine yapı olarak benzeyen veya benzemeyen çok sayıda dille karşı karşıya gelmiş, bunlardan bir kısmıyla yoğun etkileşimde bulunmuştur. İlişkide bulunduğu dillerden çok sayıda öğeyi rahatça aldığı gibi kendisi de başka dillere aynı yoğunlukta dil öğesi vermiştir. Bu ilişkiler sırasında, sanıldığı gibi sadece kelime alışverişi olmamıştır. Dilin hiçbir alanı yoğun ve uzun süreli ilişkide, etkiye karşı doğal olarak dayanıklı görünmemektedir. Türkçe sesler, ekler, sözdizimi kalıpları, yabancı dillerin de etkisiyle değişmiştir. Popüler tartışmalarda sadece kelime kopyalanması öne çıkmaktadır. Ancak /j/, /f/, /h/ gibi seslerin Türkçe kökenli bir kelimenin hiç bir yerinde bulunmadığı gerçeği genel dil bilgileri arasında yer alırken, bu seslerin günümüz Türkçesinde kopyalanmış bir yığın örneği vardır. Aynı şekilde, aslında Türkçe kökenli olan kelimelerde günümüzde kısalmış olan uzun ünlüler, yabancı kökenli kelimelerde kullanılmakta, bazılarının kısa söylenişi söyleyiş bozukluğu olarak algılanmaktadır. Gene yabancı dillerden Türkçeye geçmiş olan kelimelerde görülen artdamak ünlülerinin yanındaki öndamak ünsüzlerinin artdamaksıllaştırılması da söyleyiş yanlışı olarak görülmektedir. Çok ama çok sayıda kopya, alışılmış ve yaygınlaşmıştır; bunların başka dillerden alınmış öğeler olduklarını, ancak konunun uzmanları bilebilir. Başka dillerin Türk dillerine etkisi, Karaimce, Gagauzca, Kaşkayca gibi Türk dünyasının bazı bölgelerinde o kadar ileriye gitmiştir ki, bunlar ilişkide buldukları dillere, örneğin sözdizimi açısından Türkçeye olduğundan daha fazla benzerler. Buna karşılık Türkçe kendi baskın olduğu bölgelerde kimi dilleri aynı yoğunlukta etkilemiş, onları kendine benzer hale getirmiştir. Bunların bir kısmı hakkında şimdilik fazla bir araştırma yoktur. Anadolu'da mübadele öncesi konuşulan Yunanca, Bulgarca, Sırpça, Farsça, Tacikçe gibi kimi dillere Türkçenin köklü etkisi ise uzun zamandır bilinmektedir.

Konuya Türkiye Türkçesi açısından bakacak olursak, tarihi gelişmesi sürecinde en fazla kelime kopyasını Arapça ve Farsçadan aldığı açıkça görürüz. Bunları Yunanca, İtalyanca ve Fransızca izler. Günümüzde ise bir çok dile olduğu gibi Türkçeye de

İngilizce kaynaklı kelimeler yoğun olarak girmektedir. Bunların bir kısmı Eski Yunanca veya Latince kökenlidirler ve bilimsel yayınlar başta olmak üzere bir çok dilde “evrensel” kelimeler diyebileceğimiz biçimde yaygındırlar. Sözü edilen veya burada adını vermediğimiz başka dillerden, daha eski tarihlerde girmiş olan *iskele*, *iskelet*, *masa*, *dosya*, *şapka*, *rol*, *sol* vs. gibi yığınla kelime kimseye tuhaf gelmezken, bizim yaşadığımız dönemde giren ve bizim de herkes gibi yeni öğrendiğimiz kelimelere karşı tepkili davranılmaktadır. Standart dilin neredeyse bütün yönleriyle önemli gerçekleşme alanlarından birisi olan basın yayın organlarındaki dilin, anlaşılabilirlik seviyesinin epeyce yüksek olduğunu da tereddütsüzce söyleyebiliriz. Bununla birlikte, radyo ve televizyonlarda, farklı gazete ve dergilerde, özelleşme ile birlikte dilin toplumda zaten her zaman var olan farklı biçimleri de yansıma imkanı bulmuştur. Bunlar arasında, standart kabul edilen söyleyiş biçimlerinden sapmalar ve yabancı kelime kullanımı önemli bir yer tutmakta, popüler yayınlarda da en çok bu tür olgular eleştiriye uğramaktadır.

Türkçeyle ilgili popüler yayınlarda, dil kirlenmesi, dilde yozlaşma vb. benzeri tartışmalarda asıl üzerinde yoğunlaşılın kopya türü genel kopyalardır ve bunların içinde de kelime kopyaları ilk sırayı alır. Türkiye’de genel kopyalara, yani başka dillerden bütün olarak alınmış öğelere karşı bir direnç vardır; bunları engelleme yönünde belli bir çaba harcanmaktadır. Bu engelleme sırasında, ortaya çıkan yeni kelime ihtiyacını karşılamamanın en yaygın aracı olarak seçilmiş kopyalar teşvik edilmektedir. Sonuçta her ikisi de, değişen dünyaya paralel olarak değişen dilde ortaya çıkan yeni ifade araçları ihtiyacını karşılamada başvurulan iki yoldur. Yukarıda verilen model açısından bakınca her ikisi de sonuç olarak kopyadır.

Türkçe Yok Olma Tehlikesiyle Karşı Karşıya mı?

Popüler yayınlarda, Türkçenin başka dillerin etkisiyle büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğu, bu etkiye karşı konması gerektiği sıkça dile getirilmektedir; hatta “Türkçe giderse Türkiye gider” türü sloganlar kitap kapaklarında yer almaktadır (Sinanoğlu 2002). Dil ilişkileriyle ilgili yayınlarda, etki altında dillerin yok olup olamayacağı sorusu ele alınmıştır. Gerçekten de dillerin artan oranda tehlikeye maruz kalması ve ölümü, küreselleşmenin günümüzdeki diğer türleri gibi varyasyonu geri döndürülemez bir biçimde yok edeceği bir gelişme, dünyanın her yerinde

gözlenebilmektedir. Avrupa dilleri, Arapça, Hintçe, Mandarince ve Endonezya dili gibi ana ‘katil diller’in büyük bir yok etme faaliyeti sürmektedir. Çoğu “kurban diller” Avrupa kökenli olmayanlardır. Yeryüzündeki dillerin yarısından fazlasının, yüksek konuşur sayısına sahip olmakla birlikte, hakim bir dilin ekonomik ve kültürel baskısına uğradığına ve aynı şekilde tehdit altında olduğuna inanılmaktadır. Dilin ortadan kalkması bazen canlı türlerinin ortadan kalkmasıyla karşılaştırılmaktadır. Güçlü dil zayıf bir dili silip süpürmektedir (Johanson 2002).

Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan dillerin hepsi, yabancı özelliklerin yoğun biçimde kopyalanması sonucunda ortaya çıkmış değişmeler gösterirler. Fakat, dillerin zayıflamalarındaki asıl neden, kopyalamadan kaynaklanan yapısal bozulma değil, sosyal işlev kaybıdır. Diller, kendilerine ihtiyaç duyulmadığı, yani ailelerin bu dili kendi çocuklarına aktarmak için çabalamalarını gerektirecek yeterli sosyal işlevleri kalmadığı zaman yok olup giderler. Genç kuşak, daha çekici ve prestijli bulduğu için baskın bir dile yönelince tehlike başlar ve genç kuşak kendi dilini koruması halinde düşük prestijli durumda kalacağı için, sık sık baskın dilin tek dilli konuşuru haline gelir (Johanson 2002).

Konuya genel Türkçe açısından bakınca, Türkçenin kimi kollarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu, kimilerinin ise daha bilinen zamanlarda yitip gittiğini gözleyebiliyoruz. Türkiye Türkçesi açısından ise, bugün yok olma tehlikesi diye bir şeyin olmadığını rahatça belirleyebiliriz. Çünkü bu dil aşağı yukarı 70 milyon insanın ana dili durumundadır. Binlerle, yüzlerle ifade edilen konuşura sahip, herhangi bir yazılı geleneği olmayan, prestijsiz dillerin dahi kolayca yok olmadığı bir dünyada Türkçenin yitimi diye bir durum bu nedenle söz konusu değildir. En azından konuşur sayısı açısından bakacak olursak Türkçenin acil önlem alınması gereken bir yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olmadığını görürüz. Türkçe tarihinin hiçbir döneminde bu kadar çok konuşura sahip olmamıştır! Türkçe aynı zamanda konuşurların neredeyse tamamı tarafından bir sonraki kuşağa aktarılmaktadır!

Türkçenin yok olmadığını gösteren başka nedenler de vardır. Genel olarak alınca Türk dili haritası güneybatıda Türkiye ve komşularından, güneydoğuda Doğu Türkistan’a ve hatta Çin’in içlerine kadar uzanır. Buradan kuzeydoğuya, Güney ve Kuzey Sibiryaya üzerinden Kuzey Buz Denizi’ne ve son olarak Batı Sibiryaya ve Doğu Avrupa üzerinden kuzeybatıya ulaşır. Türk dillerini konuşanlar, bugün yoğun olarak

Türkiye, BDT, İran, Afganistan, Çin, bir kaç Kuzeybatı Avrupa ülkesi ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşamaktadırlar. Türk dilinin günümüzdeki en önemli kollarını Türkçe, Azerice, Türkmence, Kazakça, Karakalpakça, Kırgızca, Özbekçe, Uygurca, Tuvaca, Yakutça, Tatarca, Başkurtça ve Çuvaşça oluşturur. Bölge çok sayıda farklı halkı ve dili, Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra milli dilleri Türkçe olan bir yığın yeni özerk devleti de içine alır. Türk dillerinin konuşulduğu bölge, Anadolu, Azerbaycan, Kafkasya, İran, Irak, Afganistan, Batı ve Doğu Türkistan'ın çoğu, Güney, Kuzey ve Batı Sibirya ve Volga bölgesini içerir. Türkçe konuşulan dünya, geçmişte ayrıca Hazar bozkırlarındaki dar bölgeleri, Kırım'ı, Balkanları vesaireyi de içine alıyordu. Bu bölgelerde konuşulan Türk dillerinin bir kısmı yirminci yüzyılın sonundaki gelişmeler nedeniyle gittikçe artan bir politik önem kazanmıştır. Bir kısmı ise hala, özellikle Rusçanın yoğun baskısı altındadır. Örnekler için bkz. Johanson 1992 ve Johanson & Csató 1998.

Türkiye Türkçesinin durumuna bakacak olursak, bu dilin bugün Türkiye, KKTC, Bulgaristan ve Yunanistan başta olmak üzere Balkan ülkeleri gibi, eskiden de var olduğu bölgelerde ana dil olarak konuşulduğunu görmekteyiz. Ancak burada özellikle vurgulamak istediğim bir başka bölge daha vardır. Türkçe başka diller karşısında gerilemek şöyle dursun, tarihte olduğu gibi günümüzde de genişlemesini devam ettirmektedir. 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye, bugün Avrupa birliğini oluşturan ülkelerin bazılarında iş gücü ihraç etmiştir. Avrupa birliği sınırları içerisindeki Türk nüfusun sayısı üç milyonu aşar ki bu sayı kimi Avrupa devletlerinin nüfusundan daha fazladır. Bu aynı zamanda Türkçenin konuşulduğu alanın son 50 yılda en az üçbin km. daha batıya kaydığı anlamına gelmektedir. Elbette bu Türkçe, Türkiye'dekinden farklı şartlar altında varlığını devam ettirmekte, kendine has kimi özellikler geliştirmektedir. Bu ülkelerdeki Türkçe varyantlar için uzmanlar arasında Almanya Türkçesi, Hollanda Türkçesi gibi terimler kullanılmaktadır. Ne ad verilirse verilsin, sonuç olarak bu insanların dili Türkçedir. Demek ki Türkçenin konuşulduğu alanda da Türkiye Türkçesi açısından bir daralma değil, genişleme olmuştur!

Türkçenin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olmadığını gösteren bir başka önemli neden ise, Türkçenin, gene tarihin hiç bir döneminde bugün olduğu kadar geniş bir kullanım alanı bulmamış olmasıdır. Türkçenin sarayda konuşulmadığı, okullarda öğretilmediği, prestijsiz bir konuşma dili olarak varlığını sürdürdüğü dönemler

olmuştur. Oysa bugün devletin en tepesinden sıradan vatandaşa kadar Türkçe, kendi içerisindeki sayısız varyantları birlikte kullanılmaktadır. Bilim dili olamayacağı türünden, zaman zaman dil hakkında bilgisi olmayanlarca ileri sürülen görüşler, dilbilimin, “her dilin konuşurlarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek zenginlikte olduğu” temel ilkesiyle çeliştikleri için, üzerlerinde durmaya dahi değmezler. Türkçe bir standart dil olarak tartışılan bütün yönlerine rağmen, konuşurlarının her türlü ihtiyacına cevap verebilecek bir kullanım alanına sahiptir.

Sonuç olarak, dilde değişmeyen tek şeyin “değişme” olduğunu belirtmek isterim. Türkçe de sürekli değişmektedir. Her dilde olduğu gibi günümüz Türkçesinde de, yerel, sosyal kaynaklı birden çok varyant rekabet halindedir. Özellikle konuşma dilinde zaten var olan çeşitlenme, özel televizyon kanallarıyla daha da görülür hale gelmiştir. Türkçe daha önceki dönemlerde olduğu gibi, konuşurlarının başka dillerle ilişki sonucu doğan ihtiyaçlarına cevap vermek için yine başka dillerden yapmış olduğu genel veya seçilmiş kopyalar yoluyla kendi imkanlarını geliştirmektedir. Ama bu, sanıldığı gibi bir kirlenme, yozlaşma değil, gözümüzün önünde cereyan eden ve iyi anlaşılması durumunda bizi geçmiş dönemleri aydınlatmakta da çok işimize yarayacak sonuçlara ulaştıracak bir değişme sürecidir.

Kaynaklar

- Csató, Éva Ágnes 2000. “Syntactic code-copying in Karaim”. Dahl, Osten & Koptjevskaja Tamm, Maria (eds.): *The Circum-Baltic languages: Their typology and contacts*.
- Csató, Éva Ágnes 1999. “Analyzing contact-induced phenomena in Karaim”. 25th Annual Meeting of The Berkeley Linguistics Society. Special Session: Issues in Caucasian, Dravidian and Turkic Linguistics. BLS 25 S, 54-62.
- Bechert, Johannes / Wolfgang Wildgen 1991. *Einführung in die Sprachkontaktforschung*. Darmstadt
- Demir, Nurettin / Turan, Fikret 2002. *Lars Johanson Armađany*. Ankara.

- Johanson, Lars 1992. *Strukturelle Faktoren in türkischen Sprachkontakten*. (Sitzungsberichte der Wissenschaftlichen Gesellschaft an der J. W. Goethe-Universität Frankfurt am Main 29:5.) Stuttgart: Steiner.
- Johanson, Lars 1993. "Code-copying in immigrant Turkish". P Guus Extra / Ludo Verhoeven (eds.): *Immigrant languages in Europe*. Clevedon & Philadelphia Adelaide: Multilingual Matters. 197-221.
- Johanson, Lars 1999. "Frame-changing code-copying in immigrant varieties". Guus Extra / Ludo Verhoeven (eds.): *Bilingualism and migration*. (Studie: language acquisition 14.) Berlin - New York. 247-260.
- Johanson, Lars 2002. *Türk Dili Haritası Üzerinde Keşifler*. Çev. Nurettin Demir/Emine Yılmaz. Ankara.
- Johanson, Lars / Csató, Éva Ágnes (eds.) 1998. *The Turkic languages*. London
- Kıral, Filiz 2000. *Das gesprochene Aserbaidshanisch von Iran. Eine Studie zu den syntaktischen Einflüssen des Persischen*. (Turcologica 43.) Wiesbaden.
- Menz, Astrid 1999. *Gagausische Syntax. Eine Studie zum kontaktinduzierten Sprachwandel*. (Turcologica 41.) Wiesbaden: Harrassowitz.
- Menz, Astrid 2003. "Slav Dillerinin Gagauzcaya Etkisi." *Bilig* 24/2003, 23-45.
- Özakıncı, Cengiz 2002. *Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din*. 5. basım. Ankara.
- Skaaden, Hanne 1999. "Sign of L1 attrition in adult migrants with a note on switching terminology." B. Brendemoen / E. Lanza and Else Ryen (eds.) (1999). *Language encounters across time and space. Studies in language contact*. Oslo. S. 125-148.
- Tapır, Suat 2000. *Konuşma Editimi*. 6. baskı. İstanbul.